Mikko Käkelä
ETL ry
PL 115
00241 Helsinki

2.5.2022

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

AJANKOHTAISSELONTEKO TURVALLISUUSYMPÄRISTÖN MUUTOKSESTA - ELINTARVIKETEOLLISUUSLIITON ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta

Elintarviketeollisuusliitto ry (ETL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Valtioneuvoston selontekoon turvallisuusympäristön muutoksesta. ETL tukee selvityksessä esitettyjä näkemyksiä ja pitää erityisen tärkeänä, että selonteossa huomioidaan näkökulmat, joiden avulla on mahdollisuus kehittää vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen elintarvikehuoltoa ja ruokaturvaa, osana ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutosta, jossa on huomioitu vaikutukset Suomelle.

Elintarvikehuolto ja ruokaturva ovat oleellinen osa arvioitaessa muuttuneen turvallisuustilanteen vaikutuksia sekä Suomen kokonaisvaltaista varautumista talouteen, kriisinsietokykyyn, huoltovarmuuteen, sisäiseen turvallisuuteen, kyberturvallisuuteen, hybridivaikuttamiseen ja kriittiseen infrastruktuuriin kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti.

Elintarviketeollisuusliiton vastauksessa on keskitytty lausuntopyynnön mukaisesti erityisesti sen luvusta 4 (taloudelliset vaikutukset ja varautuminen) kohtaan.

4. Taloudelliset vaikutukset ja varautuminen

4.1 Talous-, elinkeino- ja yritysvaikutukset

ETL tukee selonteon näkemyksiä talous-, elinkeino- ja yritysvaikutuksista. ETL näkee, että Covid-19-kriisin taloudellisista vaikutuksista toipumista on kansallisesta näkökulmasta tapahtunut, mutta katsoo samalla, että elintarviketeollisuuden osalta ajanjakson negatiiviset vaikutukset jatkuvat ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan on heikentänyt entisestään elintarviketeollisuuden kykyyn vastata osaltaan elintarvikehuollon ja ruokaturvan ylläpitämisestä ruokaketjussa.

ETL katsoo, että on tärkeää lisätä ymmärrystä erilaisista skenaarioista sekä niihin liittyvistä toimenpiteistä, joiden avulla erilaisiin haasteisiin kyetään vastaamaan riittävällä voimakkuudella kansallisesti. ETL näkee, että Venäjän hyökkäys Ukrainaan on nostanut esiin ilmiöitä, joihin vastaamiseen ei ole ollut aina riittävän johdonmukaista ja koordinoitua tapaa toimia (esimerkiksi kaasun ja joidenkin raaka-aineiden saatavuuteen liittyviin erityiskysymyksiin vastaaminen). ETL näkee, että selonteossa esiin nostettu yhteistyö EU:n tasolla on myös tämän kokonaisuuden osalta tärkeää.

Kokonaisturvallisuuden mallissa vastuu vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisesta on yrityksillä. ETL näkee, että turvallisuusympäristössä tapahtuneet, viimeaikaiset äkilliset muutokset ovat osoittaneet, että yrityksille asetettujen velvoitteiden täyttäminen voi olla äärimmäisen haasteellista tai jopa mahdotonta ilman valtion tukea.

ETL näkee tärkeäksi keskustelun nykyisestä lainsäädännöstä ja siitä johdetuista ohjeistuksista sekä valtionhallinnon eri organisaatioiden toimintaperiaatteista. Pidämme tärkeänä etsiä välineitä, joilla mahdollistetaan tarkoituksenmukaiset toimenpiteet erilaisissa vaativissa tilanteissa. Joustava ja nopeutettu toiminta yrityksissä on erityisen haasteellista tilanteissa, joissa poikkeusolojen julistamista ei ole toteutettu ja valmiuslainsäädännön toimivaltuuksia ei ole mahdollisuus ottaa käyttöön. Tarvittavien toimenpiteiden toteuttaminen ilman ennakkoon sovittuja poikkeamamalleja ei ole mahdollista. Yleensä myös vaadittavien asioiden toteuttaminen on kestää niin pitkään, ettei korjaavia toimenpiteitä ehditä tehdä riittävän nopeasti.

ETL näkemyksen mukaan haasteellisia tilanteita syntyy, kun yritysten tulisi kyetä huoltovarmuutta lisääviin toimenpiteisiin, mutta kansallisesti ei ole tunnistettu tai käytössä ei ole mekanismeja, joiden avulla näihin tilanteisiin voitaisiin reagoida tarkoituksenmukaisella tavalla. Esimerkiksi poikkeavasti sulkeutuvien markkinoiden aiheuttamiin toimenpiteisiin ja äkillisiin investointitarpeisiin sekä nopeutettuja lupamenettelyjä vaativiin tilanteisiin tulisi pohtia menetelmiä, joiden avulla voidaan tukea yrityksiä. Tällaiset tilanteet voivat ilmaantua äkillisesti ja ne vaativat toimenpiteitä, jotka pitää kyetä toteuttamaan nopeutetusti edellä esitettyjen ja muidenkin erilaisten ennalta arvaamattomien ilmiöiden aiheuttamana.

ETL näkee oleellisena tekijänä olemassa olevan tilannekuvamallin ylläpitämistä ja kehittämistä vastaamaan elinkeinopoliittisten muutosten havaitsemisessa ja tarvittavien politiikkatoimien tunnistamiseksi. Systemaattisen ja ajantasaisen tilannekuvan tulee tarjota välineitä kaikille tilannekuvan tuottamiseen osallistuville, ei pelkästään viranomaisten päätöksentekoon.

4.2 Huoltovarmuus, sotilaallinen huoltovarmuus ja varautumisyhteistyö

ETL näkee huoltovarmuustyön oleellisena osana kansallisen varautumisen mekanismeissa ja kannattaa selonteossa esitettyjä kehittämisnäkökulmia.

ETL näkee, että Suomen huoltovarmuusjärjestelmä on perustaltaan ja rakenteiltaan hyvin toimiva myös muuttuneessa toimintaympäristössä. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöhön perustuva verkostomalli prosesseineen on toimiva, mutta ajantasaisuudesta pitää huolehtia aktiivisesti.

ETL näkee, että kriittisen infrastruktuurin varautumisen kehittämistä keskeisiin osa-alueisiin keskittyvillä ohjelmilla on toimiva malli. ETL pitää tärkeänä, että erityisesti Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan syntyneitä havaintoja kootaan johdonmukaisesti niin, että niiden avulla voidaan tunnistaa ja tarvittaessa toteuttaa korjaavia toimenpiteitä tarvittavien osa-alueiden osalta.

Elintarviketeollisuusliitto ry
Pasilankatu 2, PL 115, 00241 Helsinki
Puhelin (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
Y-tunnus 0201092-3 • Kotipaikka Helsinki

Finlands Livsmedelsindustriförbund
Pasilankatu 2, PB 115, 00241 Helsingfors
Telefon (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

Finnish Food and Drink Industries' Federation
Pasilankatu 2, P.O. Box 115, FI-00241 Helsinki
Telephone +358 9 148 871 • Fax +358 9 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

ETL pitää tärkeänä, että tunnistetaan menetelmiä, joiden avulla voidaan nopeasti reagoida muuttuviin tilanteisiin. Esimerkiksi pakkausmerkinnöistä poikkeaminen (merkinnöissä/pakkauksissa ilmoitettavat tiedot) väliaikaisesti, huomioiden asianmukaiset suojatoimet. Poikkeuskäytäntöjen laajempi tarkastelu voisi lisätä kriisitilanteisiin keinoja negatiivisten vaikutuksien pienentämiseen.

ETL näkee erityisen tärkeänä kriittisen infrastruktuurin toimintakyvyn turvaamisen, joka on edellytys ruokaturvan toteutumiselle. Edellisessä luvussa on käsitelty asioita, jotka liittyvät myös tähän näkökulmaan. ETL katsoo, että tuotantopanosten saatavuuden turvaamisen lisätarkastelulle on tarvetta niin, että tunnistetaan mahdollisimman hyvin kriittiset raaka- ja apuaineet sekä komponentit ja niihin liittyvät logistiset tarpeet ja sen lisäksi kyetään arvioimaan mahdollisesti tarvittavia lisätoimenpiteitä saatavuuden turvaamiseksi.

ETL näkee myös markkinoiden tasapainon seuraamisen tärkeäksi. Viimeisten kriisien aikana on voitu havaita, että nopeat toimenpiteet sisämarkkinoiden yleisen ja normaalin toiminnan takaamiseksi ovat kriittisiä.

ETL katsoo, että esimerkiksi kahdenkeskinen yhteistyö ja kuluttajasuojalain mahdollistaman tiedon jakaminen vähittäismyyjien ja elintarvikkeiden toimittajien välillä oli erittäin tärkeää kysyntäshokin nopeaan tasapainottamiseen.

Kaikkien elintarviketeollisuuden alojen haavoittuvuuksia ja uhkia olisi analysoitava EU:n tasolla. On myös tärkeää toteuttaa skenaarioita erilaisista mahdollisista tilanteista. Toiminnan kaatuminen yhdellä alalla voi johtaa tilanteeseen, jossa olisi hyvin vaikeaa huolehtia yleisestä elintarviketurvasta muiden alojen avulla.

Kunnioittavasti

ELINTARVIKETEOLLLISUUSLIITTO RY

Mikko Käkelä
Toimitusjohtaja

Elintarviketeollisuusliitto ry
Pasilankatu 2, PL 115, 00241 Helsinki
Puhelin (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
Y-tunnus 0201092-3 • Kotipaikka Helsinki

Finlands Livsmedelsindustriförbund
Pasilankatu 2, PB 115, 00241 Helsingfors
Telefon (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

Finnish Food and Drink Industries' Federation
Pasilankatu 2, P.O. Box 115, FI-00241 Helsinki
Telephone +358 9 148 871 • Fax +358 9 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi